

“Pro skhvalennya Kontseptsiyi derzhavnoyi polityky u sferi zakhystu prav spozhyvachiv: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy No. 777-r vid 5 chervnya 2013 r.”, available at: www.rada.gov.ua

15. Consumers Affair [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <www.ec.europa.eu>.

“Consumers Affair”, available at: www.ec.europa.eu

16. The European Consumer Voice in Standardization <www.anec.org>.

“The European Consumer Voice in Standardization, available at: www.anec.org

17. The European Consumer’s Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <www.beuc.org>.

“The European Consumer’s Organization”, available at: www.beuc.org

Безпарточний Максим Григорович, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки підприємства, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Адреса: вул. Коваля, 3, м. Полтава, Україна, 36014. Тел.: (053)2221831; e-mail: confer.piel@yahoo.com.

Безпарточний Максим Григорьевич, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки підприємства, ВУЗ Укоопсоюзу «Полтавський університет економіки і торгівлі». Адрес: ул. Коваля, 3, г. Полтава, Украина, 36014. Тел.: (053)2221831; e-mail: confer.piel@yahoo.com.

Bezpartochnyi Maksim, PhD. in Economics, Associate Professor, Chair of Economics Enterprises, Poltava University Economics and Trade. Address: str. Kovalya, 3, Poltava, Ukraine, 36014. Tel.: (053)2221831; e-mail: confer.piel@yahoo.com.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук О.В. Березіним, д-ром екон. наук Т.А. Костишиною.

Отримано 1.08.2014. ХДУХТ, Харків.

УДК 339.142:339.13

РОЗДРІБНИЙ ТОВАРОБОРОТ У СИСТЕМІ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

О.Д. Тімченко

Розкрито сутність роздрібного товарообороту як економічної категорії та показника діяльності підприємств торгівлі. Відзначено місце роздрібного товарообороту в системі показників діяльності підприємств торгівлі. Визначено його новий зміст та роль як в організації суспільного відтворення, так і в забезпеченні ефективної діяльності торговельного підприємства.

© Тімченко О.Д., 2014

Ключові слова: підприємство торгівлі, роздрібний товарооборот, економічна категорія, показник ефективності діяльності, показник конкурентоспроможності підприємства.

РОЗНИЧНЫЙ ТОВАРОБОРОТ В СИСТЕМЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ТОРГОВЛИ

О.Д. Тимченко

Раскрыта сущность товарооборота как экономической категории и показателя деятельности предприятий торговли. Отмечено место розничного товарооборота в системе показателей деятельности предприятий торговли. Определено его новое содержание и роль как в организации общественного воспроизводства и в обеспечении эффективной деятельности торгового предприятия.

Ключевые слова: предприятия торговли, розничный товарооборот, экономическая категория, показатель эффективности деятельности, показатель конкурентоспособности.

RETAIL TURNOVER WITHIN THE SYSTEM OF INDICES OF TRADE ENTERPRISES ACTIVITIES

O. Timchenko

The authors reveal the essence of the commodity turnover as an economic category and the index of trade enterprises activities. The place of retail turnover within the system of indices of trade enterprises activities is marked. Its new content and role are defined as in the organization of public reproduction for the provision of the effective activity of a trade enterprise activity.

At present the importance of the turnover is rethought within the system of economic activity of a trade enterprise. It is not the mechanism of the turnover formation that changed, but its place and role. The turnover volume used to be the main and initial index of all economic activity of the enterprise playing the defining role in relation to the other parameters. At present the purpose of achieving the turnover volumes is to be basic, providing the reception of the required volume of profit. Profit margin is called create the conditions for the industrial and social development of the enterprise, and satisfaction of economic interests of the employees in order to let trade enterprises be survivable and competitive.

Keywords: trade enterprises, retail turnover, economic category, index of the activity effectiveness, competitiveness index.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах господарювання відбуваються зміни у визначенні ролі, місця й значення показників господарської діяльності в системі показників аналізу й оцінки. Прибуток як основний результативний показник став пріоритетним для оцінки ефективності діяльності кожного підприємства. Але, маючи певну специфіку, підприємства торгівлі використовують такий показник як товарооборот. У сучасній практиці господарювання він

залишається необхідним показником оцінки та аналізу діяльності підприємств торгівлі як з позиції статистичної та економічної науки, так і з позицій бухгалтерського обліку та аудиту.

Актуальність матеріалу, викладеного в статті, обумовлена вагомим значенням показника товарообороту як для окремого підприємства, так і на рівні держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ваговим внеском у дослідження підходів до визначення ефективності діяльності торговельних підприємств, зокрема визначення сутності товарообороту підприємств торгівлі, є роботи вітчизняних та закордонних науковців, таких як М.С. Абрютіна, І.О. Бланк, Б.В. Гринів, Р.П. Валевиц, І.В. Височин, Л.О. Лігоненко, В.С. Марцин, Н.В. Стасюк, Л.В. Фролова, М.В. Чорна та ін. [1–5].

Метою статті є визначення місця та ролі роздрібного товарообороту підприємства у системі показників діяльності підприємств торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основну масу матеріальних благ та послуг, що використовуються для особистих потреб, населення отримує через торгівлю. Торгівля, як форма товарного обміну, пов'язана з кожною фазою суспільного відтворення. Із одного боку, кожна фаза впливає на розвиток торгівлі, з іншого – торгівля сприяє розвитку всіх фаз процесу відтворення. Саме торгівля, впливаючи на споживача, визначає місце й роль конкретного товару, задовольняючи потреби споживача в ньому. Вона сприяє розвитку конкурентоспроможності у сфері товарного обігу й впливає на зміни в структурі споживання.

До основних показників діяльності підприємств торгівлі належать: виручка (дохід) від реалізації, витрати обігу, прибуток, показники фінансового стану та інвестиційної привабливості. Особливе місце займає роздрібний товарообіг.

Роздрібний товарообіг є одним із важливих показників соціально-економічного розвитку країни, який характеризує заключний етап руху товарів до сфери споживання. Саме через роздрібний товарообіг здійснюється зміна форми власності споживчих товарів, створених у процесі виробництва. У результаті відшкодовуються виробничі витрати та створюються умови для подальшого розвитку виробництва [2; 3].

Роздрібний товарообіг характеризує обсяг залучення купівельних фондів споживачів у вигляді грошових доходів, які отримані як оплата праці та обмінюються в роздрібній торгівлі на товари відповідно до попиту населення.

Роздрібний товарообіг є одним із важливих показників рівня життя, матеріального й культурного добробуту населення країни.

Роздрібний товарообіг певною мірою впливає на стан грошового обороту держави, стійкість національної валюти, у зв'язку з тим, що обіг готівкових грошей більшою мірою пов'язаний із обслуговуванням роздрібного товарообороту [1; 4].

Однак не можна розглядати показник товарообігу лише з погляду показника, що характеризує стан і розвиток економіки держави в цілому. Обсяг роздрібного товарообігу є основним валовим показником діяльності торговельного підприємства. Він характеризує результат його діяльності стосовно залучення купівельних фондів споживачів. Саме реалізація певної маси товарів створює економічну основу для отримання певного обсягу доходів та прибутку, тобто формує передумови для реалізації стратегічних цілей діяльності підприємства.

Розвитку товарообігу торговельних підприємств усіх форм власності та організаційно-правових форм діяльності надається велике значення в економічній і соціальній політиці країни. Це пов'язано з тим, що товарооборот характеризує масштаби й рівень задоволення попиту населення на товари, стимулює розвиток виробництва й сприяє прискоренню обороту капіталу виробничих підприємств, значною мірою визначає масштаби зовнішньоекономічної діяльності, грошового обороту, бюджетних надходжень та інших макроекономічних показників.

Не меншу роль відіграє товарообіг і в діяльності конкретних торговельних підприємств. Розвиток товарообігу визначає ширину й глибину проникнення підприємства на споживчий ринок і його конкурентну позицію на цьому ринку, загальні можливості й темпи економічного розвитку підприємства в стратегічній перспективі.

Роздрібний товарообіг – результат діяльності не лише роздрібного торгового підприємства. У ньому відбиваються стан економіки в цілому, ефективність виробництва, закупівлі, обстановка в країні, грамотність управління процесом руху товару, ступінь розвиненості ринку, кон'юнктура його розвитку, правильність вибору цілей.

Нами було розглянуто кілька напрямків і позицій, що характеризують товарообіг як економічну категорію та показник господарської діяльності підприємства торгівлі.

Перший напрямок – це характеристика товарообігу як оціночного показника діяльності торговельного підприємства. У цьому блоці ознак розглядається характер показника, ступінь його регламентації, пріоритет і механізм дії, місце товарообігу в системі показників і використання його як показника оцінки.

Другий напрямок – характеристика товарообігу як показника конкурентоспроможності торговельної діяльності підприємства. Конкурентна позиція товарообігу відбивається в першу чергу через показники темпів зміни абсолютної і відносної частки ринку. Змінилася соціальна роль даного показника. Якщо раніше роль товарообігу в

суспільних відносинах полягала в задоволенні потреб населення товарами масового попиту як забезпечення соціальної рівності, то зараз на зміну йому прийшло задоволення індивідуальних потреб населення залежно від рівня доходів.

Наступний блок ознак – ознаки, що характеризують товарообіг як показник ефективності діяльності торговельного підприємства. Тут розглядається значення цього показника як джерела формування прибутку; співвідношення «товарооборот – витрати»; як інструмент прискорення оборотності капіталу й результату мотивації персоналу в різних типах економіки.

Остання позиція, за якою ми розглядаємо товарообіг, – це товарооборот як чинник, що створює умови розвитку виробництва товарів. Адже саме через показник товарообігу відшкодовуються витрати, пов'язані з виробництвом товарів, тим самим створюються умови для подальшого процесу відтворення.

Таким чином, особливості функціонування торговельних підприємств в умовах ринку вимагають формування діючого та ефективного механізму визначення роздрібного товарообігу торговельного підприємства.

Визначальним моментом його розробки є характеристика найбільш істотних рис показника товарообігу й визначення області його застосування, обумовлених ринковими відносинами.

У даний час відбувається переосмислення значення товарообігу в системі показників господарської діяльності торгового підприємства. Змінився не саме механізм формування товарообігу, а його місце й роль. Якщо раніше обсяг товарообігу був головним і вихідним показником усієї господарської діяльності підприємства, відіграючи визначальну роль відносно інших показників, то сьогодні в основі розрахунків повинна лежати цільова установка досягнення обсягів товарообігу, що забезпечує отримання необхідного обсягу прибутку, причому розмір останнього покликаний створити умови для виробничого й соціального розвитку підприємства та задоволення економічних інтересів працівників, для виживання й конкурентоспроможності торговельних підприємств.

У той же час динаміка розвитку роздрібного товарообігу характеризує його як показник конкурентоспроможності та ефективності торгової діяльності підприємства. Вона відображає соціальну роль товарообігу, його конкурентну позицію й основу розвитку в стратегічній перспективі.

Тому формулювання поняття роздрібного товарообороту повинно відображати його новий зміст, роль та місце як в організації суспільного відтворення, так і в забезпеченні ефективної діяльності торговельного підприємства, а також включати такі основні положення:

- роздрібний товарооборот як система відносин обміну грошових доходів на споживані товари і як система зворотного зв'язку з виробництвом;
- роздрібний товарооборот як показник, що відображає рівень життя населення країни;
- роздрібний товарооборот як показник конкурентоспроможності торгової діяльності;
- роздрібний товарооборот як показник ефективної діяльності торговельного підприємства.

Таким чином, з одного боку, роздрібний товарообіг, як економічна категорія виражає економічні відносини, що виникають на заключній стадії руху зі сфери обігу в особисте споживання шляхом обміну створених у сфері виробництва товарів, які мають конкурентні властивості, у яких є потреба на ринку, на грошові доходи населення.

З іншого боку, роздрібний товарообіг, як економічна категорія відображає ступінь відшкодування вартості використовуваних ресурсів у виробництві, створеної додаткової вартості в торгівлі та створеного прибутку у всіх сферах товарного та грошового обігу з метою подальшого відтворення.

Це формулювання відображає сучасні погляди на поняття роздрібного товарообігу як показника, що характеризує конкурентоспроможність товарів, запропонованих на ринку, і показника ефективності як у сфері виробництва, так і у сфері обігу.

Висновки. Ринкова економіка потребує від підприємств торгівлі гострої уваги до оцінки ефективності торговельної діяльності, аналізу економічних показників та виявлення резервів покращення їх стану.

Роздрібний товарообіг належить до найважливіших показників, що характеризують як економічний розвиток країни, так і господарсько-фінансову діяльність торговельних підприємств. Аналіз роздрібного товарообігу здійснюється з метою вивчення можливостей збільшення й максимізації прибутку торгового підприємства, підвищення ефективності його діяльності, що в свою чергу справить вплив і на розвиток національної економіки.

Роздрібний товарооборот є найважливішим соціально-економічним показником економіки держави й окремого регіону, це результативний показник діяльності торгівлі в цілому й окремих торговельних підприємств. Товарооборот забезпечує одержання доходів і прибутку, його значення та ранг серед інших економічних показників зобов'язують удосконалювати управління товарооборотом відповідно до сучасних умов розвитку економіки.

Список джерел інформації / References

1. Валевиц Р. П. Экономика торгового предприятия : учеб. пособ. / Р. П. Валевиц, Г. А. Давыдова. – Мн. : Выш. шк., 2008. – 367 с.

Valevich, R.P. (2008), *Economic of a trade enterprise [Ekonomika torgovogo predpriyatija]*, Vysh. Shk., Minsk, 367 p.

2. Высочин И. В. Товарооборот в системе рыночных отношений / И. В. Высочин // Управление экономическими системами. – 2013. – № 1.

Vysochin, I.V. (2013), *Turnover in the system of market relations [Tovarooborot v sisteme rynochnyh otnoshenij]*, № 1.

3. Височин І. В. Товарообіг підприємств роздрібної торгівлі як економічна категорія / І. В. Височин // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2010. – Вип. 33. – С. 233–239.

Vysochin, I.V. (2010), *The turnover of retail trade enterprises as an economic category [Tovaroobig pidpriemstv rozdribnoi torgivli jak ekonomichna kategorija]*, : Vidavnicтво L'vivs'koї komercijnoї akademії, L'viv, vol. 33, pp. 233–239.

4. Марцин В. С. Экономика торговли : учебник / В. С. Марцин. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2008. – 603 с.

Martsyn, V.S. (2008), *Economics of trade [Ekonomika torgivli]*, Znannya, Kyiv, 603 p.

5. Чорна М. В. Обґрунтування підходу до визначення ефективності діяльності підприємств торгівлі як основи їх конкурентостійкості / М. В. Чорна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 7–8. – С. 113–128.

Chornay, M.V. (2009), *Rationale approach to determining the effectiveness of trade as the basis of their concourentostiyacist [Obg'runtuvannya pidhodu do vyznachennja efektyvnosti dijial'nosti pidpryjemstv torgivli jak osnovy i'h konkurentostijkosti]*, The formation of market relations in Ukraine, № 7–8, pp. 113–128.

Тімченко Ольга Дмитрівна, ст. викл., кафедра економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, Харків, Україна, 61051; вул. О. Яроша, 41, кв. 79, Харків, 61072. Тел.: (057)349-45-58; (050)1469676; e-mail: tima.09@inbox.ru.

Тимченко Ольга Дмитриевна, ст. преп., кафедра економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адрес: ул. Клочковская, 333, Харьков, Украина, 61051; ул. О. Яроша, 41, кв. 79, Харьков, 61072. Тел.: (057)349-45-58; (050)1469676; e-mail: tima.09@inbox.ru.

Timchenko Olga, lecturer, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051; O. Yarosha Str., 41, apt. 79, Kharkiv, Ukraine, 61072. Tel.: (057)349-45-58; (050)1469676; e-mail: tima.09@inbox.ru.

*Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук М.В. Чорною.
Отримано 1.08.2014. ХДУХТ, Харків.*